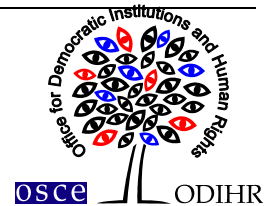

OEBS Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava
Ograničena misija za posmatranje izbora
Republika Srbija
Parlamentarni izbori 11. maja 2008

PRELAZNI IZVEŠTAJ Br. 2¹
16. april – 28. april 2008.

Izvršni rezime

- Pripreme za parlamentarne izbore protiču uredno. Republička izborna komisija (RIK) je nastavila da obavlja svoje poslove kolegijalno i profesionalno. U cilju rešavanja dodatnih zadataka u vezi sa paralelnim sprovođenjem lokalnih izbora na Kosovu, RIK je odlučio da za ove izbore radi u 'posebnom sastavu', u skladu sa posebnim pravilima postupka.
- Postupkom registracije obuhvaćen je velik broj podnetih izbornih lista, tako da je do 28. aprila, RIK registrovao 22 izborne liste, koalicije i grupe građana. Među njima se nalazi deset lista nacionalnih manjina; dve liste RIK je odbio.
- Ograničenoj misiji za posmatranje izbora (OMPI) koju je uputio OEBS/KDILJP nažalost nije bilo dozvoljeno da posmatra proveru potpisa građana za podršku izbornih lista, koju je izvršio RIK.
- Utisak je da izborna administracija na lokalnom nivou radi profesionalno i da pripreme za izbore protiču kao što je planirano.
- Aktivnosti kampanje su se znatno pojačale, uz uključenje većeg broja bilborda, plaćenih TV reklama i manifestacija u okviru kampanja za promociju svih ključnih učesnika na izborima, što se može primetiti širom zemlje. Mada je atmosfera kampanje uglavnom mirna i opuštena, određeni nivo tenzije uočen je u oblasti Sandžaka u Južnoj Srbiji.
- Vlada i Narodna skupština nisu postupili po zahtevu RIK-a da se uspostavi Nadzorni odbor za praćenje ponašanja svih medija, političkih stranaka i drugih učesnika u izbornom postupku tokom kampanje, kao što je propisano Zakonom o izboru narodnih poslanika.
- Ton izveštavanja o kampanji kod medija koje prati OMPI OEBS-a/KDILJP-a ostao je pretežno neutralan. Glavna javna televizija, RTS 1, posvetila je 37 procenata svog izveštavanja o kampanji koaliciji koju predvodi Demokratska stranka predsednika Borisa Tadića, 24 procenata listi koju predvodi Demokratska stranka Srbije premijera Vojislava Koštunice i 15 procenata Srpskoj radikalnoj stranci.

¹ Iako je ovaj izveštaj preveden na srpski jezik, jedini zvanični dokument ostaje verzija na engleskom jeziku.

- Tokom proteklog perioda, RIK-u je dostavljeno 8 novih prigovora u vezi sa parlamentarnim izborima. Međutim, ni jedan od njih nije prihvaćen.

Izborna administracija

Tokom perioda obuhvaćenog izveštajem, RIK je nastavio da obavlja svoje poslove kolegijalno i profesionalno. Prošireni sastav RIK-a se povećava kako se, nakon registracije, uključuju predstavnici podnosilaca izbornih lista.

RIK je formirao 8.387 redovnih biračkih mesta za sprovođenje izbora 11. maja. Pored toga, predviđeno je 295 biračkih mesta u 5 administrativnih okruga na Kosovu, za parlamentarne i lokalne izbore. Isto tako, trebalo bi da bude obezbeđeno otprilike 149 specijalnih biračkih mesta za interno raseljena lica (IRL) koja će izaći na glasanje širom zemlje (vidi u daljem tekstu, Upis birača).

23. aprila 2008, RIK je formirao 79 biračkih mesta u 42 zemlje, za glasanje koje se obavlja van zemlje, što predstavlja 13 biračkih mesta više nego na poslednjim predsedničkim izborima. Neki članovi RIK-a su izrazili zabrinutost zbog proširenog sastava na jednom broju biračkih mesta u inostranstvu, gde se očekuje da će biti problema oko pribavljanja viza za naimenovane članove koji bi doputovali iz Srbije.

Ocena OMPI OEBS-a/KDILJP-a o izornoj administraciji na lokalnom nivou je generalno pozitivna. Mnogi službenici izborne administracije imaju pravno obrazovanje, a s obzirom na niz izbora održanih proteklih godina – i dobro iskustvo u pogledu sprovođenja izbora. Utisak je da pripreme za izbore teku prema planu, dok je protok komunikacija između RIK-a i izbornih komisija na lokalnom nivou obično dobar.

RIK je jednoglasno odobrio zahtev Ambasade Republike Slovačke za akreditaciju za posmatranje parlamentarnih izbora. Do sada je to jedini zahtev za akreditaciju posmatrača upućen iz diplomatske zajednice u zemlji. RIK je primio zahteve za akreditaciju međunarodnih posmatrača od Parlamentarne skupštine OEBS-a, Parlamentarne skupštine Saveta Evrope, Zajednice Nezavisnih Država (ZND), Dume Ruske Federacije i Centralne izborne komisije Ruske Federacije.

Da bi se rešilo pitanje dodatnih zadataka uključenih u sprovođenje lokalnih izbora na Kosovu, RIK je, 20. aprila, počeo da funkcioniše u 'specijalnom sastavu' a u skladu sa posebnim pravilima postupka, kada se radi o lokalnim izborima na Kosovu.

Registracija izbornih lista

Postupkom registracije obuhvaćen je velik broj podnetih izbornih lista, tako da je do 28. aprila RIK registrovao 22 izborne liste političkih stranaka, koalicije i grupe građana.² Među njima je i deset³ lista nacionalnih manjina.

² Za Evropsku Srbiju – Boris Tadić; Liberalno demokratska partija – Čedomir Jovanović; Demokratska stranka Srbije – Nova Srbija – Vojislav Koštunica; Srpska radikalna stranka – Dr Vojislav Šešelj; Socijalistička partija Srbije (SPS) – Partija ujedinjenih penzionera Srbije (PUPS) – Jedinstvena Srbija (JS); Bošnjačka lista za evropski Sandžak – dr Sulejman Ugljanin; Mađarska

RIK je odbacio dve predate liste⁴. Lista koju je predala Socijalistička partija slobode odbijena je zbog toga što se naziv liste razlikuje od naziva stranke, što je u suprotnosti sa Članom 42 tačka 1 Zakona o izboru narodnih poslanika. Ovo je dovelo do sporenja među članovima RIK-a, naročito zbog razlike u pristupu u odnosu na jedan prethodni sličan slučaj.⁵ Do trenutka sastavljanja ovog izveštaja, članovi RIK-a su očekivali da ta stranka uloži žalbu Vrhovnom sudu.

Iako je nekoliko političkih stranaka nacionalnih manjina⁶ kritikovalo uslov kojim je određeno da moraju da prikupe 10.000, a ne 3.000 potpisa, kao što je bio slučaj na izborima 2007. godine i, mada su prijavile da imaju teškoće oko ispunjavanja tog uslova, skoro sve one su uspele da ispune ovu odredbu zakona. Političke stranke manjina učestvuju na ovim izborima u koalicijama sa vodećim strankama ili sa pojedinačnim listama⁷.

Da bi dali svoj potpis podrške izbornoj listi, birači moraju da se potpišu lično ili preko zastupnika i da sudskom činovniku (referentu) u nadležnom sudu pokažu legitimaciju, kao i to da su uplatili 50 dinara⁸. Nakon obaveštenja od strane podnosioca liste, sud određuje jednog ili više činovnika za overu izjava birača, stavljanje pečata na te izjave i naplatu sudske takse.

Iako se čini da ovaj postupak pruža garancije da će potpisi koje podnosioci izborne liste dostave RIK-u biti punovažni, RIK i dalje mora da utvrdi da li je podneto najmanje 10.000 potpisa i da li je svaki birač svoj potpis podrške dao samo jednoj izbornoj listi. Prema odredbama Poglavlja IV Zakona o izboru narodnih poslanika, RIK treba da potvrdi, u roku od 24 sata od podnošenja zahteva, da li izborna lista ispunjava zakonske

koalicija – Ištvan Pastor; Reformistička stranka – dr Aleksandar Višnjić; Da se selo pita – Narodna seljačka stranka – Marijan Rističević; Pokret snaga Srbije – Bogoljub Karić; Građanska inicijativa Goranaca – GIG; Ujedinjeni Vlasi Srbije; Vojvođanska partija – mr Igor Kurjački; Romi za Rome – Miloš Paunković; Crnogorska partija – Nenad Stevović; Unija Roma Srbije – dr Rajko Đurić; Koalicija Albanaca Preševske doline; Savez bačkih Bunjevaca – Mirko Bajić; Pokret „Moja Srbija“ – Branislav Lečić; Narodni pokret za Srbiju – Milan Paroški; Patriotska stranka dijaspore – Zoran Milinković; Romska partija – Srđan Šajn.

³ Bošnjačka lista za evropski Sandžak – dr Sulejman Ugljanin; Mađarska koalicija – Ištvan Pastor; Građanska inicijativa Goranaca – GIG; Ujedinjeni Vlasi Srbije; Romi za Rome – Miloš Paunković; Crnogorska partija – Nenad Stevović; Unija Roma Srbije – dr Rajko Đurić; Koalicija Albanaca Preševske doline; Savez bačkih Bunjevaca – Mirko Bajić; Romska partija – Srđan Šajn.

⁴ Socijalistička partija slobode i Hrvatsko-Bunjevačko-Šokačka stranka

⁵ Prema argumentima koje su izneli neki članovi RIK-a, u donekle sličnom slučaju, RIK je registrovao izbornu listu koju je predala Narodna seljačka stranka Marijana Rističevića, iako, s obzirom na njenu dokumentaciju, to nije trebalo da učini, naročito zbog toga što su birači svoje potpise podrške dali listi pod nazivom „Da se selo pita“ dok je izborna lista predata pod drugim nazivom („Da se selo pita - Narodna seljačka stranka – Marijan Rističević“).

⁶ Unija Roma Srbije (URS), Crnogorska partija (CP) i albanska Partija za demokratsko delovanje (PDD).

⁷ Sandžačka demokratska partija je član koalicije „Za evropsku Srbiju – Boris Tadić“, dok se predstavnici Hrvata i Slovaka iz Vojvodine nalaze na izbornoj listi Demokratske stranke (DS) u okviru koalicione liste.

⁸ Član 43. Zakona o izboru narodnih poslanika. Postupak se sprovodi u skladu sa Zakonom o overavanju potpisa, rukopisa i prepisa (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 39/93).

uslove. Provera je izvršena delimično na osnovu potpisa birača koji su dali podršku izbornoj listi. Podnosioci su bili u obavezi da dostave originale listova sa 10.000 potpisa⁹, kao i elektronski spisak sa podacima lica koja su podržala listu. Timovi RIK-a su prebrojali i proverili potpise. CD sa podacima o licima koja podržavaju listu¹⁰ dostavljen je Ministarstvu unutrašnjih poslova (MUP) radi provere matičnih brojeva. Na osnovu izvršene provere, lista je proglašena kao zvanično registrovana, ili je upućen zahtev da se u roku od 48 sati isprave dokumenti kojima se potkrepljuje.¹¹

Iako OMPI OEBS-a/KDILJP-a nije bila ovlašćena da posmatra proveru potpisa podrške koju je vršio RIK, iz rezimea sastanaka koje je RIK održao, jasno je da je, tokom postupka verifikacije koji su vršili MUP i RIK, u nekoliko slučajeva ustanovljen bar ograničen broj potpisa umrlih lica i lica mlađih od 18 godina. Tokom 87. sastanka 24. aprila, neki članovi RIK-a su ukazali da je potreban nastavak postupka u vezi sa rešavanjem pitanja sprovođenja zakonskih odredbi u slučaju overe potpisa. Na kraju, iako MUP ima ključnu ulogu u sprovođenju gore pomenute provere, mora se napomenuti da zakonom nigde nije predviđena njegova uloga u ovoj fazi postupka.

Upis birača

Iako je većina zainteresovanih lica izrazila poverenje u tačnost biračkog spiska, neki su izrazili zabrinutost zbog toga što se u biračkom spisku i dalje javljaju imena preminulih. OMPI OEBS-a/KDILJP-a je svesna nedoslednosti postupaka kojima se birački spisak stavlja na uvid javnosti, čime bi građanima trebalo da se omogući da provere svoje podatke i zatraže ispravke i izmene. Na primer, u Beogradu i Knjaževcu, građani mogu proveriti svoje podatke samo on-lajn, preko telefona ili ako se posebno obrate opštinskoj administraciji, dok su u Vranju, Bujanovcu, Preševu i Bosilegradu, birački spiskovi javno izloženi.

U izmenama i dopunama 'Pravila o radu biračkih odbora radi koordiniranog sprovođenja svih izbora raspisanih za 11. maj' koje su usvojene 16. aprila 2008, predviđa se da birači čija se imena ne pojavljuju na svim biračkim spiskovima za parlamentarne, lokalne i pokrajinske izbore (u Vojvodini) na biračkim mestima na dan izbora, neće moći da glasaju na izborima za koje se njihovo ime ne nalazi na odgovarajućem biračkom spisku.

Uputstvom za sprovođenje lokalnih izbora raspisanih za 11. maj 2008. na teritoriji Autonomne Pokrajine Kosovo i Metohija¹², predviđeno je da se interno raseljena lica (IRL) registruju u posebnim izvodima iz biračkog spiska¹³ na opštini gde im se nalazi boravište i da glasaju na posebnim biračkim mestima. Ovaj novi način registracije IRL mogao bi uticati na njihovo učešće na glasanju na parlamentarnim i lokalnim izborima. Prilikom prethodnih izbora, IRL su obično mogli da se upišu i glasaju na biračkom mestu najbližem njihovom mestu boravišta. Na predstojećim izborima oni će morati da glasaju

⁹ Obrasci NP-7/2008 i NP-8/2008, onako kako su utvrđeni Članom 54. Uputstva o sprovođenju Zakona o izboru narodnih poslanika

¹⁰ Član 28, Uputstvo za sprovođenje Zakona o izboru narodnih poslanika.

¹¹ Član 46, Zakona o izboru narodnih poslanika.

¹² Usvojeno od strane RIK-a, 9. aprila 2008.

¹³ Član 13, stav 3, Zakona o izboru narodnih poslanika i Član 2 i 4a Uputstva.

na određenom mestu u opštini gde stanuju. RIK je dostavio objašnjenje opštinskim organima o tome kako da naprave izvode biračkog spiska posebno za IRL.

Okruženje u kojem se odvija kampanja

Aktivnosti kampanje su se značajno povećale uz uključenje većeg broja bilborda, TV reklama i manifestacija u okviru kampanje od strane ključnih učesnika na izborima, širom zemlje. Sa izuzetkom Sandžaka, gde je veći deo izbornog tela politički i verski podeljen, atmosfera kampanje je uglavnom mirna i bez napetosti. Van Beograda, glavna tehnika kampanje na okružnom i lokalnom nivou je kampanja od vrata do vrata i skupovi u privatnim kućama, zbog čega je stil kampanje van glavnog grada diskretniji. OMPI OEBS-a/KDILJP-a je zapazila da politički učesnici na izborima imaju uglavnom ujednačene uslove, pri čemu je bilo samo nekoliko tvrdnji da je došlo do zloupotrebe službenog položaja, uglavnom na lokalnom nivou.

Teme kampanje se nisu promenile. Pitanje Kosova i odnosa sa Evropskom unijom (EU), a naročito moguće potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, ostalo je kao predmet sporenja između Demokratske stranke (DS) i Demokratske stranke Srbije (DSS), bivših koalicionih partnera u vladi. DS nastavlja da promoviše integraciju Srbije sa EU, dok koalicija DSS – NS premijera Koštunice vodi jaku, nacionalno orijentisanu kampanju, tokom koje je gospodin Velimir Ilić, lider stranke Nove Srbije, napadao na ličnoj osnovi koalicione partnere i kritikovao EU.

Glavna opoziciona stranka, Srpska radikalna stranka (SRS) traži obustavljanje izručenja srpskih građana Međunarodnom krivičnom sudu za bivšu Jugoslaviju. Potpredsednik SRS-a, gospodin Tomislav Nikolić, pojačao je svoje pozive za formiranje postizborne koalicije sa DSS-om kako bi se odbranili nacionalni interesi Srbije.

Među vodećim političarima došlo je do intenzivnijih ličnih optužbi. U nekoliko slučajeva, protiv protivnika u izbornoj trci i nacionalnih manjina, korišćen je oštar jezik, bez značajne reakcije od strane javnosti ili medija.

Mediji

Opšta obavezujuća uputstva za emitere obavezuju javne emitere da svim učesnicima na izborima obezbede jednako vreme i besplatne termine. Očekuje se da će 29. aprila 2008, javni emiter Radio televizija Srbije (RTS) žrebanjem dodeliti besplatne termine. Svaka registrovana izborna lista će dobiti 40 minuta besplatnog vremena na RTS 2. Pored toga, prema Opštim obavezujućim uputstvima, privatni elektronski mediji ne bi trebalo da prodaju dnevno više od 120 minuta plaćenog vremena za reklame i ne bi trebalo da emituju dnevno više od 30 minuta plaćenih reklama tokom udarnih termina od 18.00 do 22.00. Privatni elektronski mediji takođe se pridržavaju ovih uputstava.

Rezultati praćenja medija koje vrši OMPI OEBS-a/KDILJP-a za period od 3-23. aprila 2008, ukazuju da su mediji usredsređeni na izborne liste koje učestvuju u izbornoj trci i za parlamentarne i za lokalne izbore, koji će biti održani 11. maja. Opsežno se izveštava o

aktivnostima i izjavama državnih funkcionera i redovno se izveštava o nesuglasicama između DS-a i DSS-a u vezi sa značajnim pitanjima.

RTS 1 je posvetio 37 procenata vremena izveštavanja o kampanji¹⁴ izborne liste koalicije koju predvodi DS, 24 procenata listi DSS-NS, 15 procenata SRS-u, 13 procenata listi LDP-a i 11 procenata listi SPS-PUPS-JS. Ostali učesnici na izborima su pomenuti samo prilikom registracije svojih lista.

Privatni TV kanali izveštavaju o kampanji kroz niz različitih formata uključujući i debate i kontakt emisije. Iako su predstavnici ključnih učesnika na izborima učestvovali u debatnim programima, do danas nije bilo sučeljavanja između lidera koalicije koju predvodi DS, SRS-a i DSS-NS-a. Privatna televizija TV B-92 posvetila je 39 procenata svog izveštavanja o izbornoj kampanji DS-u, 29 procenata DSS-NS-u, 13 procenata koaliciji SPS-PUPS-JS, 12 procenata SRS-u i 7 procenata LDP-u. TV PINK je posvetio 47 procenata izveštavanja DS-u, 32 procenata DSS-NS-u, 8 procenata SPS-PUPS-JS-u, 7 procenata LDP-u i 6 procenata SRS-u.

Štampani mediji su izrazili niz različitih mišljenja i političkih opredeljenja opširno izveštavajući o izbornoj kampanji. Sa izuzetkom tabloida *Kurir* koji je 49 procenata svog izveštavanja posvetio DS-u u negativnom tonu, ukupan ton izveštavanja u praćenim medijima ostao je pretežno neutralan.

17. aprila 2008, RIK je doneo odluku da od Vlade i Narodne skupštine zahteva da se uspostavi Nadzorni odbor za praćenje ponašanja svih medija, političkih stranaka i drugih učesnika tokom kampanje, kao što je propisano Zakonom o izboru narodnih poslanika. Još uvek nije postupljeno po ovom zahtevu.

S obzirom na nepostojanje Nadzornog odbora namenjenog za praćenje svih medija, jedino regulatorno telo je Republička radiodifuzna agencija (RRA), čija je nadležnost ograničena na emitere. Do danas je RIK-u podnesen samo jedan prigovor: 17. aprila 2008, Lista za Sandžak (LZS) podnela je prigovor da nema izveštavanja o njihovim aktivnostima tokom kampanje. OMPI OEBS-a/KDILJP-a pokušava da dobije podatke o postupcima koje je RIK preduzeo u vezi sa ovim prigovorom.

Prigovori i žalbe

U periodu između 15. i 28. aprila, RIK je primio 8 novih prigovora na izborni postupak. Među njima su, između ostalog, bili prigovor opštinskog odbora Saveza vojvođanskih Mađara iz Žitišta, uložen protiv lokalne opštinske izborne komisije u vezi sa raspodelom mandata u stalnom sastavu biračkih odbora. Prigovor je odbačen na osnovu toga što nije dostavljen u skladu sa zakonskim rokom. Jedno lice je dostavilo prigovor zbog propusta RIK-a da formira napred navedeni nadzorni odbor, koji su RIK i Vrhovni sud Srbije odbacili kao neosnovan.

¹⁴ Ovo obuhvata vreme posvećeno kampanji u okviru emisija vesti, debata, intervju a i emisija o aktuelnim pitanjima.

Jedan prigovor je uložila i Reformistička stranka, tvrdeći da RIK nije javnosti obezbedio pravovremene i nepristrasne informacije o programima i aktivnostima učesnika na izborima, a jedan kandidat - još uvek neregistrovane stranke – Hrišćanske zajednice „Sloga“ uložio je prigovor u rukopisu, koji je zbog toga morao biti ponovo dostavljen.

Četiri prigovora se tiču Socijalističke partije slobode; jedan je dostavilo lice koje je tvrdilo da je njegov potpis podrške ovoj izbornoj listi falsifikovan, drugi je podneo kandidat sa liste SPS-PUPS-JS u vezi sa zaključkom RIK-a po pitanju registracije Socijalističke partije slobode. Druga dva prigovora dostavila je sama Socijalistička partija slobode u vezi sa zahtevima RIK-a da se naziv ove stranke uskladi sa odredbama Člana 42 (1) Zakona o izboru narodnih poslanika. Svi ovi prigovori su odbačeni kao neosnovani, ili odbijeni zbog toga što ne predstavljaju formalan prigovor.

Aktivnosti OMPI OEBS-a/KDILJP-a

Tokom perioda izveštavanja OMPI OEBS-a/KDILJP-a je nastavila svoje redovne aktivnosti, susrećući se sa državnim zvaničnicima, izbornom administracijom, stranačkim predstavnicima, sudskim zvaničnicima, predstavnicima medija, diplomatskim misijama i predstavnicima civilnog sektora. OMPI OEBS-a/KDILJP-a je održala svoj prvi brifing sa predstavnicima diplomatske zajednice u Beogradu, 18. aprila 2008, dok je drugi zakazan za 29. april. OMPI OEBS-a/KDILJP-a je primila u posetu predstavnike Parlamentarne skupštine OEBS-a, 22. aprila. Dugoročni posmatrači raspoređeni širom zemlje nastavljaju da vrše posmatranje priprema za izbore i kampanje u regionima zemlje.